

El mes de setembre de l'any 2018 l'associació Confluència.cat va posar en marxa *El Món de Demà*, un espai de reflexió que, més enllà de la informació o la opinió, vol acumular coneixement constructiu a través de la veu d'acadèmics i científics socials joves o responsables institucionals que no són veus habituals del debat públic. Cada quinze dies *El Món de demà és al Cercle* posa a l'abast del soci un article valuós de la proposta que aquesta plataforma posa en circulació.

El sexe, el bressol del poder

Anna Caballé, Professora de Filologia Hispànica a la Universitat de Barcelona.
Presideix l'associació Clásicas y Modernas.

Abordar el fenomen i les enormes conseqüències que ha tingut el moviment MeToo a tot el món no es pot fer si abans no es consignen una sèrie de consideracions prèvies. La primera és que tenir present la durada persistent d'un fet tan injust com ha estat la subordinació de les dones al llarg dels segles i el lent creixement i el desenvolupament d'una consciència feminista en el context mundial.

Les dones van ser excloses en el passat i fins fa relativament poc del procés de creació de les principals construccions conceptuals i aquesta exclusió es va imposar fonamentalment a través de l'educació. És a dir, de la no-educació de les dones. Tots els constructes intel·lectuals que han explicat el món han estat androcèntrics, parcials i han estat distorsionats perquè no contemplaven el subjecte femení com a susceptible dels mateixos drets i obligacions que l'home. Dit a l'inrevés, la ment femenina es va anar formant a partir d'una doble privació: la d'una cultura que no la tenia en consideració si no era en relació als aspectes domèstics, familiars i sexuals, i la seva impotència absoluta per accedir-hi, fos aquesta cultura la que fos.

El MeToo ha revolucionat el món emocional dient algunes coses pel seu nom, desposseint certs comportaments sexuals de la mistificació i l'abús. Un pas important cap a una nova

manera d'entendre els éssers humans en una parcel·la tan íntima i tan delicada com el sexe.

Les poques dones que sobresortiren pel seu talent en el passat ho van fer en tant que éssers excepcionals i rars, és a dir, com una anomalia biològica: intel·ligències masculines en un cos equivocat. No només això, sinó que les dones, a més de mantenir-se al marge del saber, de la política i de la gestió del coneixement, van haver de lluitar contra un fons fosc, misogin, que les va definir com éssers infrahumans, malintencionats i fins i tot sexualment bruts. Aristòtil, per citar un clàssic, fonamentava la suposada naturalesa histèrica de la dona en el fet que l'úter era un petit animal que niava al seu cos i que s'agitava ferotgement quan no se li donava menjar. Al meu llibre *Breve historia de la misoginia* s'ofereixen moltíssims exemples d'aquell rebuig de la dona amb la voluntat d'assegurar-se la seva submissió.

Història d'un desarrelament

Aquella terrible realitat, que sempre va estar compensada per la presència d'homes que van recolzar talent femení, va formar la ment femenina de tal manera que al llarg del temps es va aconseguir que les dones mateixes col·laboressin amb el sistema que les oprimia, en part per supervivència i ignorància i en part per protegir les seves pròpies ambicions. De manera que va ser la ideologia que avui anomenem patriarcal la que va establir una nítida divisió d'atributs entre els dos sexes: bellesa física per a la dona; intel·ligència i aptituds per a l'home. I en aquest context, el sexe ha jugat sempre un paper decisiu com a indicador de diferències importants pel que fa al poder, els drets i la llibertat dels individus.

Les dones van haver d'adaptar-se a una societat basada en el repartiment de funcions segons el sexe i on les expectatives que corresponien a cada sexe estaven incrustades a totes les seves institucions, al pensament, el llenguatge i, naturalment també, a l'ètica dels comportaments. Si gravéssim una pel·lícula que resumís la posició de la dona al món al llarg del temps un bon resum podria ser aquest: sempre va faltar alguna cosa perquè la identitat femenina fos reconeguda com a subjecte de plens drets i tan lliure com l'home a l'hora de disposar dels seus dots. Massa ambiciosa, massa pusil·lànim, massa llatí, massa pit, massa poc, massa alta, massa

baixa, massa bonica, massa lletja, massa estil, massa poc, massa nas... Així podríem recórrer la història de les dones, sempre bregant amb uns ideals de perfecció aliens, durs i aplicats tenaçment sobre elles. Concepción Arenal ho va denunciar amb valentia a *La mujer de su casas* (1883). Tot i això, quan escrivien Arenal, Emilia Pardo Bazán, Carmen de Burgos o Clara Campoamor no havia arribat, encara, el moment que la seva reflexió arrelés més que excepcionalment.

La història de les dones és doncs una història de desarrelament, que jo considero metafísic, perquè està fundat en una profunda carència de ser que és la causa primària de l'estat malenconiós en el qual milers i milers d'elles es van enfonsar en el passat. De nou, la mateixa argumentació que he exposat més amunt: si les dones volien fer alguna cosa amb les seves vides, més enllà de l'esfera domèstica a què se les induïa, ho havien de fer a partir de les esclertes que els permetia l'hegemonia patriarcal.

És obvi que en aquest context, tan superficialment descrit i que ara està en coneixement de tots, la bellesa física va ser, ha estat, una eina d'empoderament femení; una eina forçada, polida i mimada a causa de l'exclusió d'altres formes per aconseguir-ho. Això ha estat així i només cal pensar en la mena de marginació que van patir les dones per ser massa alguna cosa (altes, baixes, grasses, lletges, intel·ligents, ambicioses, estudioses... díscles). Com a conseqüència de la sobreestimació de la bellesa femenina, el sexe ha estat al centre de les relacions entre homes i dones. Ha estat font de molt amor, sense cap mena de dubte, però també d'oceànics malentesos, d'una violència sostinguda i d'explotacions seculars contra la dona, com la prostitució.

El punt d'inflexió potser més interessant, en el context d'aquest article, va ser la publicació de *Sexual Politics* (1970) de la nord-americana Kate Millett, assaig pluridisciplinari que tempteja una nova sociologia del coneixement i on s'exposa una tesi: la relació entre els sexes és una relació desigual, és doncs una relació de poder i, per tant, és política. Va ser una obra fundacional que va aportar una nova mirada sobre la relació entre allò públic i privat, dos espais artificiosament separats per la ideologia patriarcal ja que permetia

que la violència exercida sobre les dones pogués mantenir-se en un espai lliure de conseqüències.

Una revolució copernicana

Què ha aconseguit el MeToo? Donar visibilitat a una forma de relació sexual que, més enllà que sigui consentida o no, es funda en l'exercici d'una dominació (per una banda) i l'esperança implícita d'obtenir alguna forma de reciprocitat a canvi de tolerar l'esmentada dominació (per l'altra). Tot en un context de tolerància i vista grossa. El MeToo ha trencat amb el silenci de l'assetjament sexual, una espècie més aviat ombrívola del *do ut des* que resulta, en consciència, inacceptable per a les dones, i ho hauria de ser també pels homes. Jo permeto, tolero o callo quan mantinc una relació sexual no desitjada tot esperant que pugui generar un benefici a la meua carrera o, al límit, evitar que em pugui perjudicar.

Com diria Lacan, es tracta d'una revolució copernicana, en el ben entès que si Copèrnic va desenvolupar el sistema solar basant-se en l'observació dels astres, el MeToo ha revolucionat el món emocional dient algunes coses pel seu nom, desposseint certs comportaments sexuals de la mistificació i l'abús. Un pas important cap a una nova manera d'entendre els éssers humans en una parcel·la tan íntima i tan delicada com el sexe.

Fins fa relativament poc el consentiment de la dona a les relacions sexuals no importava gens ni mica i trigarà temps perquè, entre tots, es trobi l'encaix adequat. A la consciència no li resulta mai fàcil, en cap àmbit, aconseguir de cop totes les propietats d'un objecte. Però allò que compta és que gràcies al MeToo ha emergit un nou ordre en l'estructura afectiva de la nostra societat. S'ha generat una nova perspectiva que forçosament està revisant el passat (ho feia la mateixa Millett en el seu assaig), es fa amb el present i pensa l'avenir. Un avenir amb menys servituds. L'únic problema és que si tots estem d'acord ja que allò personal és polític, ho estiguem també alhora de dir que allò polític no pot cenyir-se obsessivament a allò personal perquè llavors estaríem transformant la recerca d'una igualtat més gran entre els sexes en una eina per utilitzar com a xantatge destructiu. Una nova mà gronxant el bressol del patriarcat.